

АКЦЕНАТ

Акцентат је нарочито истицање јачине и висине једног слога у речи.

ЈАбука студИрати ПЕтица (акцентовани, наглашени слог)

Носилац слога може бити и самогласник Р (вокално Р).

РА-ди-ти ПО-ноћ МЕ-сец БУ-чан ПИ-са-ти ЦР-ква

Све речи српског језика могу бити : једносложне и вишесложне.

Нпр. једносложне: врт, зец, брат, лук; вишесложне: ле-па, ле-тети, гра-ма-тика.

Акцентовани слогови разликују се по: - дужини или трајању

(КРАТКИ И ДУГИ)

- интонацији или тону
(СИЛАЗНИ И УЗЛАЗНИ)

Дуги самогласници се изговарају отприлике двоструко дуже него кратки: сАн – стААн, мЕк – мЕЕд

Ово својство зове се **квантитет** акцента.

Неке речи се разликују само по дужини акцентованог слога и управо дужина слога одређује значење речи. Такве речи зову се **ХОМОНИМИ**. Нпр. У пролеће ластва пролеће.

На наш град пао је град.

Миша је добио миша.

Слогови који су исте дужине могу се разликовати по спуштању или подизању тона при њиховом изговору. Ово својство се назива **интонација** и она може бити **силазна** и **узлазна**. То је, такође, и **квалитет** акцента. Неке речи се разликују само у интонацији: млада (придев) и млада (именица).

При изговору **дугоузлазног** акцента на наглашеном самогласнику глас се диже.

-У децембру почиње зиИИма.

При изговору **дугосилазног** акцента на наглашеном самогласнику глас се прво диже, па се спушта.

-Највише волим зиИиму.

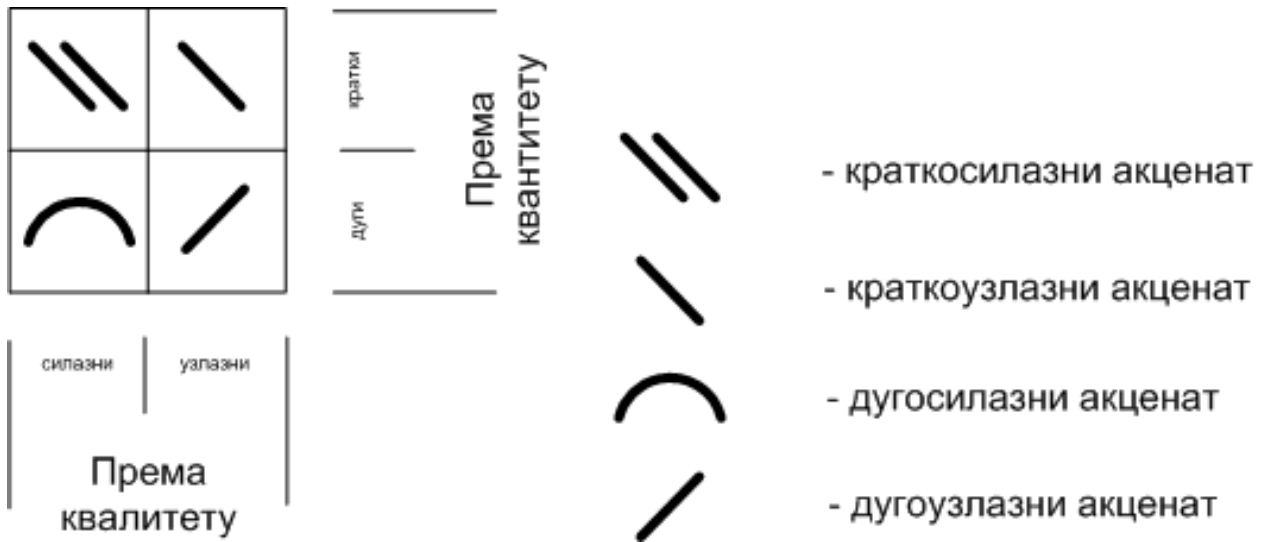
При изговору **краткоузлазног** акцента на наглашеном самогласнику глас се накратко диже.

-На терену су нека деЕца.

При изговору **краткосилазног** акцента на наглашеном самогласнику глас се прво диже, па спушта. Све траје кратко, као удар на слог:

-Деецо, склоните се са терена.

У српском језику имамо четири акцента:

ПРАВИЛА АКЦЕНТОВАЊА: - Једносложне речи имају само силазне акценте БРАЋ ДАЊ

-На унутрашњем слогу вишесложних речи могу стајати само узлазни акценти ДЕВОЈЧИЦА

- На првом слогу вишесложних речи могу стајати сви акценти
ЛЌПТИЦА РЕКА

-На последњем слогу никада не стоји акценат.

Међутим, немају сви дијалекти српског језика исти акценатски систем. Само дијалекти који су ушли у основу српског књижевног језика (шумадијско-војвођански и источнохерцеговачки) имају четвороакценатски систем.

Призренско -тимочки дијалекат има само један акценат, који може да се јави на било ком слогу у речи (питУјем, Убаво, доносила, зборИш и сл.)

Косовско -ресавски дијалекат има два акцента (краткосилазни и дугосилазни), који могу да стоје на било ком слогу у речи (изглѣда, поремѣтио).

Зетско-јужносанџачки (зетско-рашки) има само силазне акценте, који се могу јавити на било ком слогу вишесложних речи (н̄ар̄од, стр̄ану, им̄а).

Већина речи у српском језику су **наглашене речи**, тј. имају свој акценат. Међутим, неке речи у српском језику немају свој акценат, и то су **ненаглашене речи**. Ненаглашена реч изговара се заједно с наглашеном као једна изговорена целина (**акценатска целина**). У следећем тексту означене су акценатске целине:

Он/ држаше /само/ привузу/ у руци./ Капу му/ стргли /вјетрови/ и однијели,/ а опанци му/ негдје/ спали/ и остали/ у снијегу./ Био је /бос/ и скоро/ го.

У акценатској целини уз једну наглашену реч могу бити и две ненаглашене речи, нпр: ДАО јој је; НАЋИ ћу га; а ОПАНЦИ му.

НЕНАГЛАШЕНЕ РЕЧИ које са акцентованом речи испред себе чине акценатску целину називају се **енклитике**. Нпр. згрчио **је** (ноге); помодрела **им** (лица); доћи **ћу**. Према томе, енклитике стоје после наглашене речи.

Енклитике у српском језику су:

-ненаглашени облици помоћних глагола

јесам: сам, си , је, смо, сте, су

бити: бих, би, би, бисмо, бисте, би

хтети: ћу, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће;

-ненаглашени облици личних заменица у

генитиву: ме, те, га, је, нас, вас, их

дативу: ми, ти, му, јој, нам, вам, им

акузативу: ме, те, га, је, ју, нас, вас, их

-упитна речца: ли

Ненаглашене речи које стоје испред акцентоване речи са којом чине акценатску целину називају се **проклитике**. То су:

-предлози: у, на, пред, под, кроз, итд.,

-везници: и, а, па, али, јер, док, итд.,

-речца: не

Примери: **на** страни, **а** под челом, **у** ваздуху, грдан **и** тежак.

Проклитике и енклитике се једним именом зову **клитике**.

У српском језику и ненаглашени слогови могу бити дуги и кратки, на пример:

-дуги ненаглашени слогови: КАмѐн (именица), СЕлā (ген.мн.)

-кратки ненаглашени слогови: КАмен(придев), СЕла (ген.јед.)

Дуги ненаглашени самогласник се обележава водоравном цртицом, а кратак ненаглашени самогласник се не обележава.

Дуги самогласници у неакцентованим слоговима називају се **дужине**, а јављају се само после акцентованих слогова. Зато се називају **послеакценатске дужине**: вѣчнѡст, зѧпрѧво, заробљѣнѧк, пѡчѣло.

Јављају се у следећим облицима речи:

-у генитиву множине свих иманица дуг је последњи слог (имѣнѧ)

-у генитиву и инструменталу једнине именица на -а дуг је последњи слог (жѣнѣ, жѣнѡм)

-у презенту свих глагола дуг је последњи слог у облицима једнине и трећем лицу множине (ѹчѧм, ѹчѧш, ѹчѧ, ѹчѣ), а претпоследњи у облицима 1.и 2.л.множ.(ѹчѧмо, ѹчѧте)

-у глаголском прилогу садашњем и прошлом дуг је претпоследњи слог (дѡлазѣћи, ѹшѧвши)

-дуги могу бити самогласници у многим другим случајевима (пѡзвѧн, млѧђѣг, лѣпшѧ)

Драги осмаци,

ишчитавајте лекцију о акцентима више пута.У вашим Граматикама она се налази на странама 128 – 133. Погледајте и час на РТС-у.

У Радној свесци имате вежбања на страни 81.и односе се на генитивни знак. Урадите, али ми не шаљите. Радне свеске ћу прегледати кад се договоримо.

Останите здрави! Поздрав! Наставница Наташа

